

Oboa u djelima Richarda Straussa

Haller, Antonio

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Music Academy / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:142142>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-10-03**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU, MUZIČKA AKADEMIJA

VII. ODSJEK

ANTONIO HALLER

OBOA U DJELIMA RICHARDA STRAUSSA

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU, MUZIČKA AKADEMIJA

VII. ODSJEK

OBOA U DJELIMA RICHARDA STRAUSSA

DIPLOMSKI RAD

Mentor: red. prof. Branko Mihanović

Student: Antonio Haller

Ak. god. 2018./ 2019.

ZAGREB, 2019.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

Red. prof. Branko Mihanović

Potpis

U Zagrebu,

Diplomski rad obrenjen: _____

POVJERENSTVO:

1. _____

2. _____

3. _____

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE KNJIŽNIVI MUZIČKE AKADEMIJE
SAŽETAK

Ovaj diplomski rad bavi se ulogom oboe u djelima Richarda Straussa. Rad je podijeljen u dvije cjeline. Prva se bavi samim skladateljem te njegovim stvaralaštvom, a druga oboom i analizom pojedinih djela.

Ključne riječi: oboa, Richards Strauss, simfonijske pjesme

This graduation paper work is about oboe and its function in works of Richard Strauss. Work is divided in two parts. The first one is about the composer itself and his creativity, and the second one is about oboe and analysis of some of his works.

Keywords: oboe, Richard Strauss, Symphonic poems

SADRŽAJ

1. UVOD

2. OBOA I ENGLISKI ROG

3. O RICHARDU STRAUSSU

4. SIMFONIJSKE PJESME

4.1 Aus Italien

4.2 Don Juan

4.3 Tod und Verklarung

. KONCERT ZA OBOU

6. ZAKLJUČAK

1. UVOD

Inspiriran Straussovim koncertom za obou i mali orkestar u D- duru, koji sam i sam imao priliku izvoditi, ovu sam temu odabrao jer sam htio detaljnije proučiti orkestralna djela Richarda Straussa i ulogu oboe u tim djelima. Sam koncert ponajviše me inspirirao svojim melodioznim frazama koje se prepliću i bogatom virtuožnošću.

Zbog bogate orkestracije u Straussovim djelima oboa i engleski rog su jednako zastupljeni kao i ostali instrumenti, te se često ističe svojim prodornim tonom, bojom i rasponom kao solo instrument.

Kroz diplomsku radnju navesti ću primjere njegovih simfonijskih pjesama te njihovu kratku analizu kao i kratki osvrt na njegove opere. Također ću govoriti o utjecaju okoline na njegovo stvaralaštvo kao i o razvoju samog instrumenta u tom razdoblju.

2. OBOA I ENGLJSKI ROG

Bečka oboa je prva vrsta moderne oboe koja zadržava bitne karakteristike povijesne oboe. Razvio ju je Josef Hajek krajem 19. stoljeća, iz starijih instrumenata. Ima širu cijev, kraći i širi pisak, a grifovi se znatno razlikuju od conservatoire oboe. Danas je karakteristična za Bečku filharmoniju. Conservatoire Obou je u 19. stoljeću razvila pariška obitelj Triébert. Koristeći Boehmovu flautu kao ideju za novi instrument. Guillaume Triébert i njegovi sinovi osmislili su niz složenih, ali funkcionalnih grifova. Iako taj sustav nikada nije bio u upotrebi, bio je podloga za daljnji razvoj modernog instrumenta koji je razvio pariški graditelj Lorée. Manja poboljšanja dosadašnjeg i ključnog rada nastavljena su tijekom 20. stoljeća, ali nije bilo temeljnih promjena u općim karakteristikama instrumenta.

Engleski rog srodni je instrument oboe, nastao 1725. u Italiji, a razvio se iz oboe da caccia. Opseg mu je isti kao u oboe sa zvukom za kvintu niže. Zvuk je sličan oboi, nešto tamniji i zaokruženiji tako da mu naročito odgovaraju melodije nježnog toka.

3. O RICHARDU STRAUSSU

Richard Strauss rođen je u Minhenu 11. lipnja 1864. Otac Franz je također bio glazbenik, prvi hornist minhenskog dvorskog orkestra, a majka Josepha Pschorr kći imućnog vlasnika pivovare u Minhenu. Zajedno s roditeljima i sestrom Johannom, Strauss je uživao bezbrižno djetinjstvo okružen glazbom. S navršene četiri godine započeo je učiti klavir s harfistom minhenskog dvorskog orkestra, Augustom Tombom, također prijateljem njegova oca. Benno Walter, koncertni majstor i njegov rođak učio ga je svirati violinu od njegove sedme godine. Već u dječjoj dobi pokazuje smisao za kompoziciju i sklada svoju prvu, nazvanu Schneiderpolka, sa šest godina uz pomoć oca. Njegova ostala djela, uključujući pjesme svojoj strini, izvodile su se na glazbenim večerima kod njegovog strica Georga. Osnovno obrazovanje završio je u Dom- Schule, a zatim nastavlja pri Ludwigsgymnasiumu, dok je temelje teorije, harmonije i polifonije učio kod Friedricha Meyera. Puno je naučio svirajući u očevom amaterskom orkestru Wilde Gung`l. Nastavnici su ga opisali kao vrlo živahnog dječaka, kojeg je bilo nemoguće natjerati da mirno sjedi duže vrijeme, i vrlo bistog u svim područjima osim u matematici. Straussova zainteresiranost za operu započinje s posjetom operama Der Freischutz i Die Zauberflote u minhenskom dvorskom orkestru 1871. Njegova sestra Johanna se prisjeća kako je posebnu pažnju pridao orkestru. Zanimala ga je grčka mitologija, povijest umjetnosti, drama, poezija i filozofija, što je imalo znatan utjecaj na njegov skladateljski razvoj, pa je tako dio Sofoklove Elektre “pretočio u glazbu”. Njegova Elektra praižvedena je 1881., a sačuvan je klavirski izvadak. Iako je Straussov talent bio neosporiv, njegov je otac inzistirao na daljnjem obrazovanju. Tako je od 1882., Strauss proveo dvije godine na minhenskom sveučilistu. Njegov tadašnji mentor, a kasnije i prijatelj, Hans von Bülow, poticao je njegov rad, ali i prenio divljenje prema Brahmsu, te je na poslijetku Strauss postao i njegov asistent. Godine 1881. njegov je ujak financirao izdavanje Straussovog djela Festmarsch, skladanog pet godina ranije. Iste godine skladao je serenadu za trinaest puhača koju je i izveo s meiningenskim orkestrom kojim je ravnao u to vrijeme. Započinje eksperimentirati s formom i oblikom i piše kratka

djela za orkestar, gudački kvartet i klavirski trio. Veći uspjeh doživljava 1881. kada je u minhenskom dvorskom orkestru prouzvedena njegova simfonija u d- molu. 1882., pri posjetu Beču, korepetirao je Benna Waltera dok su izvodili Straussov violinski koncert. Nakon toga odlazi u Berlin gdje je imao priliku čuti mnoga Brahmsova djela. Inspiriran time sklada klavirski kvartet, drugu simfoniju u f-molu i koncert za rog. U Dresdenu, zajedno s Ferdinandom Bockmannom, izvodi sonatu za violončelo skladanu 1882./83.

4. SIMFONIJSKE PJESME

Simfonijska pjesma je jednostavačno orkestralno djelo s izvanglazbenim sadržajem. Njemački naziv Tondichtung (tonska pjesma) prvi put upotrijebio skladatelj Carl Loewe 1828. godine. Mađarski skladatelj Franz Liszt prvi je naziv Symphonische Dichtung primijenio na svojih 13 djela u tom smislu.

Programna je glazba namijenjena da potakne slušatelja da razmisle o scenama, slikama, određene ideje ili raspoloženja, a ne nužno usredotočiti se na tradicionalne obrasce glazbene forme kao što je sonatni oblik. Ta namjera inspirirati slušatelje bila je izravna posljedica romantizma, koji je poticao književne, slikovne i dramske asocijacije u glazbi. Prema Hughu Macdonaldu, simfonijska je pjesma ispunila tri estetska cilja 19. stoljeća: povezala je glazbu s vanjskim izvorima; često kombinira ili komprimira više pokreta u jedan glavni dio; i podigla je instrumentalnu programsku glazbu na estetsku razinu koja se može smatrati ekvivalentnom operi. Simfonijska pjesma ostala je popularna skladateljska forma od 40-ih godina 18. stoljeća do 1920-ih, kada su skladatelji počeli napuštati taj oblik. Simfonijska pjesma može stajati sama ili može biti dio serije koja se kombinira u simfonijski ciklus.

Simfonijske Richarda Straussa smatrane su vrhuncem programne glazbe u drugoj polovici 19. stoljeća, šireći njezine granice i uključujući koncept realizma u glazbu. U tim djelima proširio je ekspresivni raspon glazbe, skladajući inspiriran temama do tada smatranim neprikladnima za tu svrhu, uključujući literaturu, legende, filozofiju i autobiografiju. Čineći to

podigao je tehniku orkestra na zahtjevniju razinu, stavljajući realizam u orkestralni prikaz do duljina bez presedana, kako šireći ekspresivne funkcije programne glazbe tako i šireći granice. Zbog njegove virtuozne orkestracije, živost i moć opisivanja tih djela je zapanjujuća. Strauss obino koristi veliki orkestar, često s dodatnim instrumentima, kao i instrumentalne efekte kako bi približio opisao radnju. Također je vrijedno spomenuti njegovo vladanje formom, kako u njegovoj upotrebi tematske transformacije, tako i u obradi višestrukih tema u zamršenom kontrapunktu. Njegovo korištenje teme s varijacijama u Don Quijoteu rješava se iznimno dobro, kao i njegova uporaba oblika ronda u Till Eulenspiegelu.

4.1 Aus Italien

Ovu skladbu Strauss je skladao 1886. godine, tada, u dobi od 22 godine. Na nagovor Johannes Brahmsa, proputovao je Italiju i inspiriran gradovima koje je posjetio; Rim, Bolonja, Napulj, Sorrento, Salerno i Capri, skladao djelo koje opisuje kao “simfonijsku fantaziju”, a započeo ju je skladati već na putovanju. Premijerno je izvedena u Minhenu 1887. i jedna je od nekoliko višestavačnih simfonijskih pjesama.

To je njegova prva simfonijska pjesma, a posvećena je njegovom mentoru Hansu von Bulowu. Ujedno je i jedino djelo za koje je sam napisao određeni program. U četvrtom stavku uključena je i pjesma “Funiculi, Funicula” Luigia Denze iz 1880. Strauss je želio opisati život u Napulju, te misleći da se radi o tradicionalnoj pjesmi uvrstio je njezine motive u svoju skladbu.

Prvi stavak Auf der Campagna opisuje pogled na sunčanu Campagnu. Započinje mirno opisujući jutro u talijanskom selu otkrivajući njegove veličanstvene pejzaže. Oboa se pojavljuje kao solo instrument već u prvim taktovima, a ističe se na više mjesta kroz cijeli stavak.

Slika 1.1. Solo oboe, Aus Itallien; 1. Auf der Campagna, 19. takt

Andante, molto tranquillo.

A

1

Solo.

f

espress.

espress.

espress.

Richard Strauss, Op. 16.

Drugi stavak nazvan In Roms Ruinen nadovezuje se na prvi u „svjetlom tonu“, a motiv dobosi truba. Prvi nastup oboe dolazi u 4. taktu, zatim donosi motiv u 13. taktu koji kasnije ponavlja, a koji se provlači kroz gotovo sve instrumente kroz cijeli stavak. Oboa se ponovo ističe u 29. taktu. Prema kraju stavak budi osjećaj sjete opisujući ruševine nekada moćnog carstva.

Slika 1.2. Aus Italien: 2. In Roms Ruinen, Motiv u 13. taktu

Treći stavak pod nazivom Am Strande von Sorrent mirnijeg je karaktera. Započinje pasažama u hasfi, zatim u flautama, a motiv iz pasaže se provlači kroz cijelo djelo. Solo oboe javlja se u slovu F donoseći temu.

Slika 1.3. Aus Italien; 3. Am Strande von Sorrent, Solo oboe, slovo F tatkt 22.

Musical score for the third movement of 'Aus Italien', showing a solo oboe part in the 22nd measure. The score is written in treble clef, 6/4 time signature, and starts with a mezzo-forte (mf) dynamic. The solo oboe part is marked 'Solo.' and 'molto espress.'. The score includes dynamics such as 'cresc.', 'f', 'dim.', and 'molto espress.'. A first ending bracket is present over the final two notes of the solo part.

Četvrti stavak Neapolitanisches Volksleben oprečan je trećem, energičan je i živahan. Strauss je u njemu htio opisati možda stereotipičan talijanski način življenja, te koristi pjesmu Funiculi, funicula Luigija Danze iz 1880. za koju je mislio da je tradicionalni napjev zbog čega ga je Danza na kraju i tužio. U ovom stavku, oboe i njenih sola, na nekoliko mjesta javlja se i engleski rog.

Slika 1.4. Aus Italien: Finale, Motiv iz pjesme Funiculi, funicula, takt 29.

Slika 1.5 Aus Italien: Finale, solo oboe, takt 129.

4.2 Don Juan

Simfonijska pjesma skladana je 1888., prema djelu Nikolausa Lenaua, a govori o legendarnom junaku i ženskarošu Don Juanu. Praizvedena je u Weimaru, 1990.

Započinje herojskom temom opisujući romantičnog junaka u potrazi za idealnom ženom kojeg ni jedna veza ga ne zadovoljava, što Strauss donosi kasnije romantičnom melodijom. Veliki solo oboe koja donosi temu nastupa u 4. taktu u slovu L.

Slika 1.6 Don Juan, solo oboe, slovo L, takt 4

u tempo, ma tranquillo
Solo.
p sehr getragen und ausdrucksvoll

2
espr.

cresc. *dim.*

4.3 Tod und Verklärung

Počinje skladati 1888., a završava 1889., djelo je posvećeno skladateljevom prijatelju Friedrichu Roschu, a prikazuje smrt umjetnika. Opisuje čovjeka koji leži umirući i razmišlja o svom ivotu, djetinjstvu, muškosti postizanju ciljeva, te doživljava preobraženje. Struktura je podijeljena u četiri stavka; I. Largo (bolesnik na smrti), II. Allegro molto agitato (borba života i smrti), III. Meno mosso (život koji prolazi pored njega), IV. Moderato (preobraženje). Oboja se javlja na nekoliko mjesta s pjevnim solima i isprepliće se s ostalim puhačima.

Slika 1.7 Tod und Verklärung, solo oboe u 2. taktu slova B

Largo. Solo.
pp sehr zart
un poco animato

Richard Strauss, Op. 24.

5. KONCERT ZA OBOU

Koncert za obou I mali orkestar trostavčan je i jedan je od Straussovih posljednjih djela, skladan 1945. te obrađen od strane samog Straussa 1948. Također je I jedini koncert koji je skladao za

ovaj instrument. Na skladanje ovog koncerta potaknuo ga je oboist John de Lancie koji se u to vrijeme rata zatekao u Njemačkoj. Vrijedi spomenuti i anegdotu o tome kako je nastao.

Kad je stigao na Zoeppritzstraße 42, poručnik Milton Weiss upoznao je starijeg čovjeka koji je prišao njegovom vozilu i rekao: "Ja sam Richard Strauss, skladatelj Viteza ruže i Salome." Na sreću, poručnik je bio glazbenik i odmah ga je prepoznao. Tako je kuća bila slobodna za okupaciju. Tijekom sljedećih tjedana često su dolazili u posjet američki vojnici Straussu, većinom glazbenici, koji su donijeli kao dar kave, duhana i benzina, koje je na kraju rata bilo vrlo teško nabaviti u Njemačkoj. Jedan od tih posjetitelja bio je John de Lancie, obavještajni časnik i oboist građanskog orkestra iz Pittsburga. Tijekom razgovora pitao ga je je li ikada razmišljao o skladanju koncerta za obou, s obzirom na lijepa sola koje mu povjerava u svojim orkestralnim djelima poput Don Juana ili Don Kihota. Strauss je kratko odgovorio "ne".

Nekoliko mjeseci nakon što je posjetio Straussa u Garmischu, John De Lancie primio je pismo od svoga brata, smještenog u južnom Pacifiku, s novinskim isječkom vojnika u Okinawi gdje je rečeno da Strauss radi na koncertu za obou jer je to tražio američki vojnik. Djelo je premijerno izvedeno u veljači 1946. u Zürichu od strane Marcela Saillea. Do tada se Strauss preselio u Švicarsku uz pomoć nekih američkih i švicarskih prijatelja, jer je u Garmischu nedostajalo hrane i goriva za zagrijavanje kuće, kao i iz financijskih razloga, jer u poraženoj Njemačkoj nije bilo glazbenog života. a autorsko pravo za tumačenje njegovih djela u inozemstvu ne bi bilo plaćeno kada bi on nastavio boraviti u zemlji. Strauss je zaboravio Lancieovo ime i u rukopisu napisao "Koncert za obou koji je predložio američki vojnik, oboist iz Chicaga" (ovdje je zamijenio Pittsburg s Chicagom). Kasnije je samo De Lancie dao prava za premijeru koncerta u SAD-u, ali je za izvedbu morao čekati do 1960., a do 1987. da ga snimi. Problem je bio u tome što je De Lancie bio drugi oboist tog orkestra, a privilegija izvedbe premijernih djela davala se prvom solistu Marcelu Tabuteauu. Otputovao je u Europu da vidi rukopis koncerta i nije mu se svidio, pa je rad u Sjedinjenim Američkim Državama ostao neiskorišten sve dok De Lancie nije dao prava Mitchu Milleru i on ga je izveo sa simfonijskim orkestrom CBS-a.

Ovo je djelo, zbog dvojih dugih fraza u prvom i drugom stavku, iznimno zahtjevno za solista, ali i tehnički zbog pasaža u trećem stavku koji je brži.

6. ZAKLJUČAK

Proučvanjem orkestralnih djela Richarda Straussa došao sam do zaključka da skladatelj, zapravo, sve instrumente tretira podjednako pa tako i obou. Mišljenja sam da oboa u njegovoj bogatoj orkestraciji ima više funkciju boje te doprinosi stvaranju snage u orkestru. U nekim dijelovima ona ima i solističke istupe koji su onda pisani u dugim, uglavnom sjetnim frazama ili kraće i pritom vrlo virtuosne pasaže s druge strane.

Pisanje ovog rada uvelike mi je pomoglo u stjecanju novih spoznaja o oboi kao o instrumentu kojeg Strauss koristi do njenih krajnjih mogućnosti, što iznimno dugih tonova, što njenog samog opsega do virtuoznosti.

Kao oboistu nadam se da ću stečeno znanje moći primijeniti tijekom izvođenja kao solist odnosno u manjem ili većem sastavu.

IZVORI:

- Nice, David, Richard Strauss, 1993
- Andreis, Josip, Povijest glazbe, 1942.
- Skovran, Dušan/ Peričić, Vlastimir, Nauka o muzičkim oblicima, 1977.
- [https://en.wikipedia.org/wiki/Tone_poems_\(Straus\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Tone_poems_(Straus))
- <https://hr.thebookdictionary.com/symphonic-poem>
- <https://www.redlandssymphony.com/pieces/don-juan>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Death_and_Transfiguration